

Araştırma Makalesi

Engelli Bakım Evinde Çalışan Bakıcı Personellerin Bakım Emeklerinin Toplumsal Cinsiyet Bazından Değerlendirilmesi

The Evaluation Of Care Efforts Of Carer Staff Working In Caring Houses For The Disabled By Gender

Şevval GÖK Doktora Öğrencisi, Karabük Üniversitesi sevvalgok3223@outlook.com https://orcid.org/0000-0001-9181-7291	Ali Fuat ERSOY Prof.Dr. Karabük Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi alifuatersoy@karabuk.edu.tr https://orcid.org/0000-0001-7665-6741
--	--

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
27.06.2023	14.09.2023

Öz

Toplumsal cinsiyet hayatımızın en uç noktalarında yer alan bir olgu olarak bakım emeği konusunda da karşımıza çıkmaktadır. Ev içi emek (yani bakım emeği) ve kamusal alanda verilen bakım emeği hem benzer işler olmakta hem de birbirini karşılayan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu araştırmanın amacı bakıcı personellerin verdikleri bakım emeklerinin toplumsal cinsiyet yönünden analizini yapmaktır. Yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup verilerin toplanması için yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesi için içerik analizine başvurulmuştur. 16 bakıcı personel ile yapılan araştırmanın sonucunda kadın katılımcıların erkek katılımcılardan daha fazla tükendikleri ve cinsiyetlerinin bu duruma etki ettiği saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Ev İçi Emek, Bakım, Bakım Emeği, Engelli Bakım

ABSTRACT

Gender is a phenomenon that takes place at the extreme points of our lives, and it also appears in the issue of care work. Domestic labor (that is, care work) and care work in the public sphere are both similar jobs and come out as concepts that meet each other. The aim of this research is to analyze the care work given by the caregivers in terms of gender. In this study, qualitative research method was used and semi-structured interview form was used to collect data. Content analysis was used to evaluate the data. As a result of the research conducted with 16 caregiver personnel, it was determined that female participants were more consumed than male participants and their gender had an effect on this situation.

Keywords: Gender, Domestic Labor, Care, Care Labor, Disabled Care

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet bu zamana kadar birçok kuramcının tanımlamaya çalıştığı ve belki de insan yaşamı var olduğundan beri ortaya çıkmış bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tanımlamalara göre toplumsal cinsiyet biyolojik olarak xx ve xy kromozomlarıyla dünyaya gelen insanların yani eril ya da dişi olan insanların kültür, toplum, din, inanç ve değerlerle kadın ve erkek olmasıdır. Buna kişinin kendi kişisel özellikleri de yani öğrendiği şeyler ve duyguları da etmen olmakla birlikte aslında toplumsal öğrenmelerle bireylerin kadın ve erkek olması durumudur denilebilir (Bhasin, 2003, s. 8-9; akt. Kına, 2020; Aldemir, 2016; Beauvoir, 2020; Butler, 2020, s.54; Wollstonecraft, 2020, s.30-60; Millett, 2018, s.44-105; Chodorow, 2021, s.81). Toplumsal cinsiyet kavramı kendi içerisinde açıklamalara giderek

Önerilen Atıf /Suggested Citation

Gök, Ş. & Ersoy, A.F., 2023, Engelli Bakım Evinde Çalışan Bakıcı Personellerin Bakım Emeklerinin Toplumsal Cinsiyet Bazından Değerlendirilmesi, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 58(3), 2801-2818.

çeşitli kavramlara ayrılmaktadır. Bu kavramlardan toplumsal cinsiyet rolü konumuz açısından önemlidir. Toplumsal cinsiyet rolü yani daha doğru ifade etmek gerekirse toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü toplum tarafından biyolojik determinizm ile cinsiyetlere içkin rollerin belirlenmesidir (Maybek ve Özateş Gelmez, 2020, 55; Bora, 2018, s.175-187; Gök ve Ersoy, 2021). Bu, aslında günlük yaşamımızda da denk geldiğimiz bir durumdur. Örneğin ‘kadın dediğin’ ‘erkek dediğin’ gibi cümlelerle başlayan ifadelerin kadınlar ve erkekler için farklı roller biçtiğini ve bu durumun bir ayrımcılık temeli yarattığı söylenebilir. Toplumsal cinsiyetin içkin olduğu bir başka durum ise emek kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Weeks (2005; akt. Saygılıgil Gündüz, 2011)’e göre emek toplum tarafından toplum için üretilen şeylerin yaratımı sürecidir. Emek toplumun kendisi için yarattığı bir içkin güç olarak toplumun yapısını da belirleyen bir faktör olarak düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyete içkin bir kavram olarak görünmeyen emek kavramı ise Marx ve Engels’in birbirini tamamlayan tanımlarından anlaşılmaktadır. Marx’a göre görünmeyen emek, emek kavramı içerisinde yeniden üretim ile açıklanmaktadır ve üretim ve yeniden üretim toplumun devam etmesi için başat etkidir. Bu üretim tarzı daha çok özel alanda yer alan ev içi işler, bakım işleri gibi işlerdir. Görünmeyen emek bu açıklamalarla birlikte en kısa ifadeyle piyasa temelinde karşılığı olmayan, çoğu ev içinde yani özel alanda gerçekleşen ve kapitalist sistemi besleyen, duygusal emek ve sevgi emeğini kapsayan üretim içinde yeniden üretimdir (Güneş, 2015; Urhan, 2016). Ev içinde gerçekleştirilen işlerin karşılıksız bir emek olduğu ve genellikle toplumsal cinsiyet rolleri dolayısıyla kadınları kapsadığı birçok feminist kuramcı tarafından çalışılmış bir durumdur. Beauvoir (2020a, s.93)’a göre ev işleri tarihsel süreçte sürekli var olmuş ve var olmakta olan kendini günden güne tekrarlayan bir yeniden üretimdir. Bu üretim kadınların biyolojilerine atfedilerek kadınlar tarafından yapılır. Öyle ki Mies vd. (2018, s.103) kadınların yaptıkları ev işlerinin ve çocuk doğurma işlevlerinin doğanın onlara sundukları rahim ile pekiştirilip kadınlara sunulduklarını belirtir. Gough (2020, 53-82) bu durumu antropolojik olarak incelemiş ve cinsiyete içkin iş bölümünün avcı-toplayıcı toplumdan itibaren ortaya çıktığını söylemiştir. Bununla birlikte ilerleyen süreçlerde yani tarımsal devrimle birlikte kadınların bu gereklilik hali bir kural yani norm haline getirilmiş ve kadın özel alanla bağdaştırılarak emeklerinin karşılığını almayan bir köle olarak çalışmaya devam etmiştir (Slocum, 2020, s.37-52; Mies vd., 2018, s.116-125). Yani aslında bakıldığında ev ve eve içkin roller kadınların bakım emekleriyle, doğanın verdiği durumun toplumsallaşmasıyla ortaya çıkmıştır.

Yemek yapmak, temizlik yapmak gibi eylemler ev içinde yer alan bakıma ihtiyacı olan bireylerin bakımı içerisinde de yer almaktadır. Bu sebeple bakım emeği ve ev içi işler de kendi içerisinde birbirini besleyen ve destekleyen özelliğe sahiptir. Ev içinde yer alan bu işlerin bazı ortak özellikleri bulunmaktadır (Acar-Savran ve Demiryontan, 2020, s.11-13; Federici, 2013; Beauvoir, 2020b, s.157; Özateş Gelmez, 2014). Kamusal alanda belirli bir ücret karşılığında gerçekleştirilen bakım işleri özel alanda ücretsiz olarak gerçekleştirilmektedir. Bu durum da duygusal emek-sevgi emeği gibi kavramlarla bakımın nesneleşmesini ve ücretsiz olarak yapılmasını sağlamaktadır. Kadınlar ev içindeki işlerin ev içinde yer alan bireylerin bakımını sağladığı ve bu kişilerin de kendi ailesi olduğu düşüncesiyle bir sevgi ile yapıldığını ve karşılığının olmadığını kabullenmektedir (Gök, 2022). Bu durum da kadınların emeğinin aslında toplumsal cinsiyet ve kapitalist sistem tarafından sömürülmesidir (Altuntaş ve Atasü Topçuoğlu, 2016, s.38-40; Urhan, 2016, s.126). Yani bakım emeği toplumsal cinsiyetle ilişkili bir kavram olarak karşımıza çıkmakla birlikte çözümü de toplumsal cinsiyetten geçen bir durumdur.

Bakım emeği, özel alanda gerçekleştiği gibi kamusal alanda da günümüzde rağbet gören bir emek olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde bakıma ihtiyacı olan engelli ve yaşlı bireylerin bakımını sağlamak için çeşitli kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Sosyal hizmet disiplini açısından düşünüldüğünde bakıma ihtiyacı olan ve toplum tarafından ayrımcılığa maruz kalan dezavantajlı grupta yer alan bir grup da engelli bireylerdir. Bakıma ihtiyaç duyan kişi en basit tabirle öz bakım ve kişisel bakımının sağlanması için kurum bakımına veya evde bakıma ihtiyaç duyan ve bu desteğin sağlanması durumunda iyilik halinin sağlanacağı yani sosyal işlevselliğinin sağlanacağı bireylerdir (Altuntaş ve Atasü Topçuoğlu, 2016, s.20). Sosyal bir hak olarak sosyal bakım bireylerin sosyal işlevselliğinin sağlanması için başat önemdedir. Sosyal hizmetin amaçlarından biri olan sosyal işlevselliği sağlamak bireylerin toplum yaşamında ve kendi yaşamlarında sosyal olarak iyilik hallerinin sağlanması ve katılımlarının artması için sosyal bakım işlerinin gerçekleştirilmesidir (Sheafor ve Horejsi, 2016, s.23). Engelli bireylerin bakımlarının sağlanması onların refahlarını sağlamak açısından önemlidir. Sosyal devlet

sosyal adaleti sağlamak için engelli bireylerin bakımını ya kurum bakımında ya da evde bakımı şeklinde sağlamaktadır. Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünün yayımlanmış olduğu Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni raporuna göre 2022 yılının eylül ayında özel bakım merkezlerinde yatılı hizmet alan engelli sayısı 26.491'dir ve bunlarla birlikte resmi kurumlarda da yatılı hizmet alan bireyler bulunmaktadır (ASHB, 2022). Bu sayının yayımlanan bu bültene göre aydan aya artacağı tahmin edilebilir. Engelli bireylerin bakımının özel alanda karşılanması daha çok teşvik edilirken özel bakım merkezlerinde de bakımın sağlandığı görülmektedir. Özel bakım merkezlerinde bakıma ihtiyacı olan engelli bireylerin öz bakım, kişisel ve sosyal ihtiyaçları karşılanmaktadır. Bu bakımı sağlayan bakıcı personellerin yapması gereken bakım işleri 24. Maddenin A bendinde tanımlanmıştır. Bu hizmetler kişisel bakım hizmetleri olarak geçmektedir ve bireyin bedensel bütünlüğünün korunmasını amaçlamaktadır (ASHB, 2016). Bu merkezlerde çalışan bakıcı personellerin kamusal alandaki görevleri ev içi alanda gerçekleştirdikleri bakım hizmetleriyle benzerlik göstermektedir.

Bakıcı personeller özelinde ve bakım ilişkisinin Hochschild (1983, s.7; akt. Karaman, 2017)'in tanımıyla duygusal emek sarf ederek zor bir ilişki olduğu düşünüldüğünde kurumda çalışan kadın bakıcı personellerin hem kurum içinde bakım emeği sarf ederek yorucu bir bakım işi sağladığı hem de evde bakım işlerini gerçekleştirdiği ve bu durumun kadın bakıcı personelleri etkilediği düşünülmektedir. Bununla birlikte kuruluş içerisinde çalışan erkek bakıcı personellerle kadın personellerin bakım emeklerinin farkları bulunduğu da düşünülmektedir. Bu amaçla bu araştırma da kadın ve erkek bakıcı personellerin iş yerinde ve özel alanda verdikleri bakım emekleri karşılaştırılmış ve özellikle kadın bakıcı personellerin durumu gözler önüne serilmiştir.

YÖNTEM

Bu çalışmada bakımevinde çalışan bakıcı personellerin bakım emeklerinin kamusal ve özel alanda nasıl değiştiğini anlamak ve bunun toplumsal cinsiyetle etkisini saptamak amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yine bakıcı personellerin bakım emeklerini ve deneyimlerini anlamak için nitel araştırmanın desenlerinden olan fenomenolojik yaklaşımdan yararlanılmıştır. Fenomenolojik yaklaşım farkında olduğumuz ancak ayrıntılı bir bakışa sahip olmadığımız olgulara odaklanan, yaşantıları ve anlamları ortaya çıkaran, yaşanan deneyimin özünün ya da kişinin dünyadaki var oluşunun anlamını yakalamayı amaçlayan ve insan davranışının olaylar, durumlar, şeyler arasındaki ilişki bağlamında inceleyen bir nitel araştırma desendir (Krysik & Finn, 2015, s.210; Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.69-72).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırma, bakımevinde çalışan bakıcı personellerin kamusal alanda ve özel alanda verdikleri bakım emeklerinin anlaşılması ve bu emeklerin toplumsal cinsiyet ile bağlantısını saptamak amacıyla yapılmıştır. Bilindiği üzere bakım emeği hem kamusal hem de özel alanı kapsayan bir emek olarak kamusal alanda ücretli özel alanda ise ailenin ve daha çok kadınların tekelinde gerçekleştirilen işleri kapsamaktadır. Bu çalışmada hem kadın hem de erkek bakıcı personellerin bakım emeklerini ve aralarındaki farkı anlamak araştırmanın bir diğer amacı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yapılan araştırma kamusal ve özel alandaki bakım emeğini anlamak ve bunun toplumsal cinsiyet ile ilişkisini anlamak açısından araştırmanın amacına uygunluk göstermektedir. Araştırma literatürde yapılan bakıcı personellerinin tükenmişliklerini anlamak ya da bunu ölçmek için kullanılan nicel araştırmalardan ziyade bakıcı personellerin deneyimlerini ortaya çıkarmak ve kamusal ve özel alandaki bakım emeğinin toplumsal cinsiyet bağlamını nitel yöntem kullanarak saptayacak olması nedeniyle önem arz etmektedir. Bu sebeple bu araştırmanın literatüre zenginlik ve çeşitlilik sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmak ve bu gruba ulaşmak için nitel araştırmanın amacının kapsamlı bir anlayış ve kavrayış olması nedeniyle amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumları çalışmaktadır. Bu söz konusu ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabildiği gibi önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi de olabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.122; Krysik&Finn,

2015, s.201). Bu örnekleme yöntemi bakımevi içerisinde çalışan kadın ve erkek bakıcı personellerle çalışılacak olması nedeniyle tercih edilmiştir.

Araştırma verilerini toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu yaklaşımı tercih edilmiştir. Bu yaklaşım benzer konulara yönelmek amacıyla çeşitli insandan aynı tür bilgileri almaktır. Bu teknik araştırmadan önce hazırlanan soruları, araştırma sırasında eklenebilecek soruları içermesi ve araştırmacıya zaman esnekliği sağlaması açısından araştırmaya uygundur (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 132; Krysik & Finn, 2015, s. 223). Soruların uygunluğu sonucunda araştırmada verilerin toplanması için bakımevinde bakıcı personel olarak çalışan, cinsiyeti kadın ve erkek olan bakıcı personelle yüz yüze görüşmeler sağlanmıştır. Yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen verilerin tekrar etmesi nedeniyle gerekli olan veri doygunluğuna ulaşıldığı anlaşılmış ve 16 bakıcı personelle sınırlandırılmıştır. Araştırmaya katılım sağlayan kişilerin gizliliği esas alındığı için katılımcıların adları belirtilmemiş ve “K1,K2,K3...” şeklinde kodlanmıştır. Katılımcılarla görüşülmeden önce araştırma sorularının baş kısmında yer alan bilgilendirilmiş onam formunu okumaları telkin edilmiş ve anlaşılmayan bir nokta olunca araştırmacıya sormaları söylenmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların hepsi gönüllülük esası ile araştırmaya dahil olmuş ve katılmak istemeyen ya da araştırmanın ortasında katılım sağlayamayacağını söyleyen kişiler ile görüşme yapılmamıştır. Araştırmaya katılan kişiler Malatya’da yer alan bir Engelli Bakım Merkezi’nde çalışan bakıcı personellerden oluşmaktadır. Katılımcılara ait demografik bilgiler aşağıda sunulmuştur (Tablo 1).

Tablo 1: Katılımcılara Dair Bilgiler

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Kaç yıldır çalıştığı	Yaşamını en çok geçirdiği yer	Çocuk sayısı	Çocukların yaşları
K1	45	Kadın	Evli	İlkokul	12	İlçe	3	20, 21, 23
K2	47	Kadın	Eşi vefat	İlkokul	13	İl	2	12, 18
K3	44	Erkek	Bekar	Lise terk	8	İl		
K4	43	Kadın	Evli	Ortaokul	15	İl	2	18, 23
K5	41	Erkek	Evli	Ortaokul	12	İl		
K6	45	Kadın	Boşanmış	Lise	2	İl	2	17, 20
K7	50	Kadın	Eşi vefat	Lise	3	İl		
K8	41	Kadın	Evli	İlkokul	6	İl	2	10, 12
K9	38	Erkek	Evli	Lise	11	İl	2	3, 8
K10	45	Erkek	Bekar	Lise	10	İl		
K11	22	Kadın	Evli	Lise	8 ay	İlçe		
K12	19	Kadın	Bekar	Lise	1.5	İl		
K13	58	Kadın	Evli	İlkokul	10	İl	3	19,23,24
K14	22	Kadın	Bekar	Lise	1	İl		
K15	52	Erkek	Evli	İlkokul	2	İlçe	3	21, 22, 25
K16	39	Erkek	Evli	İlkokul	15	İl	2	6, 11

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırma kapsamında yapılan literatür taramaları ile verilerin toplanması için oluşturulmuş yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu yaklaşımı açık uçlu soruların önceden hazırlanmış olmasıyla birlikte araştırma sürecinde de soruların eklenebildiği araştırmacıya esneklik tanıyan bir yaklaşımdır. Buna göre bir başlık, alt başlık ve geniş soru listesi yer almaktadır (Krysik ve Finn, 2015, 193; Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.132). Araştırmaya ait veriler 15 Ekim-15 Kasım 2022 tarihleri arasında 4 haftalık bir süreçte, katılımcıların rahat ettikleri bir ortamda ve en fazla 45 dakika süren görüşmeler ile toplanmıştır. Veri toplama formunun uygunluğu Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul'unun 15/11/2022 tarih ve 2022/08- 35 sayılı karar ile onaylanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmaya ilişkin veriler toplanmadan önce katılımcılara Bilgilendirilmiş onam formu okumaları telkin edilmiş ve rızaları alınmıştır. Veriler bu doğrultuda katılımcıların rahat edebilecekleri bir ortamda ve kendilerine uygun bir saatte ses kayıt cihazı ile kaydedilerek toplanmış ve verilerin kaybolmaması adına araştırmacı tarafından aynı gün deşifre edilerek kaydedilmiştir. Katılımcıların adları gizlilik ilkesine dayanarak belirtilmemiş olup söyledikleri değiştirilmeden aktarılmıştır. Araştırmaya ilişkin veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Yapılan kodlama ve analizler sonucunda araştırmanın amacına sadık kalınarak 3 kategoriye ayrılmıştır. Bu üç kategori de kendi içinde farklı alt başlıklara ve kodlamalara ayrılmıştır. Bulgular kısmında daha öncesinde literatür araştırması yapıldığı ve sunulduğu için sadece verilere ve bu verilere ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bulgular kısmında ilk öncelikle katılımcılara ve hanelerindeki kişilere ilişkin sosyo-demografik bilgiler yorumlanmış sonrasında yarı-yapılandırılmış görüşme sorularından elde edilen bulgular verilmiştir.

Katılımcılara ve Hanelerinde Yaşayan Kişilere Dair Sosyo-Demografik Özellikler

Bakıcı personellerin sosyo-demografik özellikleri (Tablo 1) incelendiğinde 16 katılımcıdan 10'u kadın 6'sı erkektir. Bu katılımcıların yaşlarının ortalaması hesaplandığında 41 civarında ve kadınların 34, erkeklerin ise 43 civarında olduğu saptanmıştır. Buna göre personellere bakıldığında birkaç kişi dışında çoğu orta yetişkinlik dönemindedir. Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında 9 kişinin evli, 4 kişinin bekar, 2 kişinin eşi vefat etmiş ve 1 kişinin boşanmış olduğu bilgisi edinilmiştir. Katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında 6 kişinin ilköğretim, 3 kişinin ortaokul, 7 kişininse lise mezunu olduğu saptanmıştır. Genel olarak katılımcıların eğitim seviyesinin düşük olduğu görülmektedir. Katılımcıların bakıcı personel olarak ne zamandır çalıştıklarına bakıldığında yarısının 10 yıl ve 10 yıldan fazla süredir çalıştığı diğer yarısının da 10 yıldan az bir süredir çalıştığı görülmektedir. Katılımcıların çalışma durumlarının ve çalışma saatlerinin sabit olduğu bilgisi edinilmiştir. Buna göre katılımcılar tam zamanlı ve vardiyalı bir şekilde haftalık 48 saat olmak üzere günlük 8 saat çalışmaktadır. Katılımcılar 07.00-15.00, 15.00-23.00 ve 23.00-07.00 saatleri arasında genellikle haftada bir ya da iki haftada bir değişen vardiya ile çalışmaktadır. Katılımcıların çalıştıkları engelli bireylerin özelliklerine bakıldığında bedensel gruplarla çalışan 11 kişinin 60 kapasiteli bir kurumda çalıştığı ve her personelin 6 bireyden sorumlu olduğu ve bu bireylerin yaşlarınınsa genellikle 30 yaş ve üstü olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte ruhsal/zihinsel grupla çalışan personellerin ise bireylerin çokluğu sebebiyle genellikle 6-12 arasında değişen bireylerle ve 20-40 yaş arası bireylere bakım verdiği görülmüştür. Bakım verdikleri birey sayısı vardiya saatine ve iş yoğunluğuna göre değişmekte olup zaman zaman birçok bireyle çalışma durumları da söz konusu olmaktadır. Bununla birlikte katılımcılar gelir durumlarını kurum politikası ve sözleşmelerinde geçen maddeden dolayı belirtmemiştir. Ancak katılımcıların asgari ücret aldığı tahmin edilmektedir. Katılımcıların çoğu yaşamını ilde geçirmiştir.

Katılımcılardan evli olanlar, (Tablo 1 ve Tablo 2) sunulan bilgilere istinaden çocuklarına ve eşlerine dair bilgileri aktarmıştır. Katılımcıların çoğunun 2 çocukları olduğu ve çocukların yaşlarının da genellikle 20'li yaşlarda olduğu saptanmıştır (Tablo 1). Buna göre katılımcıların çocukları çoğunluk olarak genç yetişkinlik dönemindedir. Katılımcıların eşlerine dair bilgilere bakıldığında eşlerinin genellikle kendileriyle aynı yaşlarda ve eğitim seviyesinde bulunduğu, kadın katılımcıların eşlerinin çoğunlukla çalıştığı ama çalışmayıp mesleğinden dolayı iş buldukça çalışan kişilerin de bulunduğu,

erkeklerin eşlerinin ise genellikle ev hanımı olduğu bilgisi edinilmiştir (Tablo 2). Çalışan eşlerin çalıştığı sektör ve çalışma durumlarına bakılınca genellikle kendileri gibi özel sektörde yer aldıkları ve çalışma saatlerinin de benzediği, gelir durumlarının yakın olduğu görülmektedir. Buna göre katılımcılar kendileriyle benzer sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özellikte eşler seçmiştir.

Katılımcıların hanede yaşadığı diğer kişilere bakıldığında (Tablo 3) boşanmış ve eşi vefat etmiş katılımcıların genellikle çocuklarıyla, anne, babalarıyla veya tek yaşadığı ve bu katılımcıların kadın olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte bekar olan katılımcılardan erkekler genellikle kardeşleriyle yaşamaktadır. Anne babası ile yaşayan katılımcılar genellikle kadın olup yaşları küçük olan katılımcılardır. Buna bakıldığında kadınların aslında tek başına yaşam sürmelerine pek izin verilmediği, erkeklerinse erkek kardeşleriyle birlikte bir yaşam sürdükleri görülmektedir.

Bakıcı Personellerin Kamusal Alanda Verdikleri Bakım Emeği

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların kamusal alanda yani iş yerinde verdikleri bakım emekleri erkek ve kadın personeller arasındaki söylemlere istinaden karşılaştırmalı olarak sunulmuştur. Bu kategori kendi içerisinde iki alt başlığa ayrılmıştır.

Cinsiyetsiz İşler: Kamusal Alandaki İşleri Herkes Yapar

Bakıcı personellerin görev tanımları 29878 sayılı Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliğinde geçmektedir. Buna göre bakıcı personeller madde 24'te belirtildiği gibi engelli bireyin kişisel bakım hizmetleri olan banyo yaptıрма, tuvalet ihtiyacını giderme, tırnak, saç, sakal kesimi, diş temizliği, istenmeyen tüylerin temizlenmesi, oda ve çamaşırlarının temizlenmesi, yemek yedirme gibi işlerden sorumludur (ASHB, 2016). Buna istinaden aslında bakım hizmetleri kadın ve erkek personel için eşittir. Bakıcı personel bu hizmetleri yerine getirmekte görevlidir. Katılımcıların iş görevlerine göre yaptıkları işler kadın ve erkek personel fark etmeksizin aynı şekilde tanımlanmıştır.

“Bakımevinde engellilerin öz bakım ihtiyaçları olan her şeye...Bu eğer kendisi yemek yiyebiliyorsa onun yemeğini vermek, üstünü değiştiremiyorsa değiştirmek bunları yapamıyorsa hepsine yardım etmek. Onun dışında odalarını temizlemek, kıyafetlerini toplayıp çamaşırlaneye götürmek, kıyafetlerini düzmek, banyo yaptırmak, saç kesim, tırnak kesim, etek tıraşı, tuvalete gidemiyorsa alt değişimini yapmak, engelli kalkamıyorsa kaldırmak ve tekerlekli sandalyeye koymak, hastaneye gideceği zaman yanında gitmek...kısacası her şey özellikle yapamayanların her şeyini karşılıyoruz yani” (K1)

Bunun dışında bir bakıcı personel bu bakım hizmetleri dışında engelli birey ile yeri geldiğinde psiko-sosyal olarak da ilgilendiklerini de belirtmiştir.

“Hastanın genel temizliği bu bedenseldir, tırnak kesimidir vs. tıraştır, ondan sonra yemeğidir, üstünü başını değiştirmedir, banyosudur. Yani bireylerin kendi kendine yapamadığı şeyleri yapıyoruz. Sosyal hayatını sürdürmesine yardımcı olmaktır. Yani hem psikolojik hem de bedenen daha iyi bir yaşam sürmesine katkıda bulunmak.” (K3)

Buna göre bakıcı personeller kamusal alanda cinsiyetsiz işler yani toplumun onlara atfettikleri toplumsal cinsiyetlerine göre işleri ayırmamakta ve herkes eşit bir şekilde aynı işleri yapmakla mükellef olmaktadır. Bu durum sadece örneğin kadın personeller kadın katındaki hastalarla ve erkek personeller erkek katındaki personellerle ilgileniyor şeklinde bir ayırım ile ayrılmakta bu durum ise daha çok bireylerin mahremiyeti ve rahat edecekleri düşüncesiyle gerçekleştirilmektedir. Ancak bir katılımcının da ifade ettiği gibi bireyler ihtiyaç duyduğunda bu sistem de değişmektedir.

“Yaptığımız işin erkek ya da bayan, hastaların erkek ya da bayan oluşu benim açımdan sorun değil. Hani ben o açıdan bakmıyorum. Hasta ya da engelli birey olarak bakıyorum. Bana deseler ki işte erkek hasta hiç çekinmeden yani çünkü sonuç olarak ihtiyacı varsa bana yaparım. O yüzden hani iki yıldır çalışıyorsam bir yıldır erkek hastaların çoğuna da bakıyorum.” (K6)

Ancak genel olarak bakıldığında yapılan işler katılımcıların ifadesiyle de ortaktır ve böyle devam etmektedir.

İkilemler Arasında Kalmak: Bakım Emeği Zor Ama Sevap Kazandıran Bir İştir

Bakım emeği duygusal emek ve sevgi emeği olarak tanımlanır ve bakım işleri içerisinde yer alan bireyler iş hayatında duygusal emek göstererek benden, yüz ve mimiklerini saklar ve işlerini yapmaya devam

eder. Buna göre kişi ya isteyerek eylemlerini yönetir ya da istemese de duygularını gizleyerek işini sürdürür (Hochschild,1983, s.7; akt. Karaman, 2017). Katılımcıların söylemlerinden elde edilen bilgilere göre onlar işlerini ve işlerini yaparken içinde bulundukları duyguları ya olumlu bir şekilde tanımlayarak yani isteyerek yapmakta ya da olumsuz bir şekilde tanımlayarak istemeyerek yapmaktadır. Kadın ve erkek personellerdeki durum incelendiğinde genelde kadın personellerin daha olumlu duygular içerisinde bulundukları, erkek personellerin ise yaptıkları emek karşılığında bir karşılık bekledikleri saptanmıştır. Buna göre olumlu duygular aile gibi görmek, dini duyguların etkisi, empati kurmak ve hayatı öğrenmek şeklinde kodlanırken olumsuz duygular alışmak, zorundalıkla işi yapmak, gelecek kaygısına kapılmak olarak tanımlanmıştır. Olumsuz duygular içerisinde ayrıca olumlu olarak da görülen dini duygular ve empati de bulunmaktadır. Bu duygular katılımcılarda duygu gizleme olarak tanımlanmaktadır. Duygularını gizleyerek ya da empati kurarak aslında kendileri için yıpratıcı bir durum ortaya koymakla birlikte işimi yapıp gideyim mantığı da oluşmakta bu durum ise kendileri ve baktıkları bireyler için dezavantajlı bir durum yaratmaktadır.

Aile Gibi Görmek

Bu koda bakıldığında iki kadın katılımcının duyguları aşağıdaki gibidir. Buna göre örneğin K6 annesinin kanser sürecinde yanında olmuş ve bu şekilde benimsemişken K7 hiçbir süreç olmaksızın anne ve babasıyla bağdaştırdığı için bu duyguya girmektedir.

“Ben zaten annemin kanser rahatsızlığıyla böyle bir işin varlığından haberdar oldum aslında. Ona bir yıl hastanede baktım işte bu süreçte ev, hastane hep ben ilgilendim. Sonra da oradaki hastalarla da ilgilendim. İnsanların ‘sen bu işi yapabilirsin, bu işe yatkınsın, insanlarla diyalogun çok iyi’ söylemleriyle hani ruhsal hasta olsun bedensel hasta olsun ben de böyle bir işe başladım.” (K6)

“Duygu olarak da aynı yani dediğim gibi anne olarak görüyorsun karşındakini, bir babanı göz önüne getirerek öyle bakıyorsun öyle merhamet ediyorsun.” (K7)

Dini Duygular

Dini duygular koduna bakıldığında kadın ve erkekte bu durum değişmektedir. K4 bir kadın katılımcı olarak dini duyguları olumlu bir şekilde lanse etmekten K9 bir erkek katılımcı olarak aslında yaptığı iş karşısında sevap kazandığını yani aslında bir karşılık beklediğini belirtmiştir.

“Severek yapıyorum. Yani seviyorum engelli bireylerimize yardım etmeyi. Düşünsenize hani biz olmasak başka kim yapacak ki? Zor bir iş ama seviyorum yani sevap kazandığımı da düşünüyorum Allah katında. Ancak tabi ki kolay iş yok her şeyin bir zorluğu var ama severek yaptığın için pek de zor gelmiyor.” (K4)

“Yaptığım işi hani Allah var yukarıda bu düşünceyle yapıyorum. Bu durumlar yıpratıcı. Ama ben zor zamanlarda bile bırakmadıysam işimi şimdi de bırakmam tabi. Ne oluyor yani otomatikman adam yapmıyor hayır yapsa da gönülsüz yapıyor. Mesela ben 10 senedir 15 senedirli mi ne çalışıyorum burada herkes de bilir ben göbek ata ata geliyordum sabah vardiyasına. Ama artık yani işe gelmek istemiyorum açık ve net.” (K9)

Empati Kurmak

Katılımcılara bakıldığında hasta ile empati kurmak ile işlerini yaptıklarını görmekteyiz. Katılımcılar empati kurarak aslında onlar yerinde olabileceklerini ve bu sebeple iyi bir hizmet sunmak gerektiğini düşünmektedir.

“Öncelikle empati kurarım.Bu hasta yerinde ben de olabilirim yani o şekilde görür o şekilde hitap ederim o şekilde saygı gösteririm. Ondan sonra bir gün ben de bir engelli adayı olduğuma inanırım ve bu şekilde bakarım.” (K3)

“Sorumluluk istenen ve zor bir iş olduğunu düşünüyorum hocam. Sadece kendimizi onlar yerine koyup çalıştığımızı düşünüyorum hocam.” (K16)

Hayatı Öğrenmek

Katılımcıların birkaçından gelen cevap ise engelli bireylerden hayata dair bir şeyler öğrenmek olmuştur. Bu durumdaki katılımcılar engelli bireylerden aslında bir kazanım da elde etmektedir.

“İşimi severek yapıyorum öncelikle onu söyleyeyim. Evet dışarıdan bakılınca çok zor bir iş olarak görülüyor ki öyle de. Ama işi sevince yani o yaşlı hastalara bakınca daha böyle hayatı öğreniyormuşsun gibi onlardan birer ders alıyorsun hayatın neler sunabileceğini sana neler göstereceğini sana zamanla ne hale gelebileceğini düşünüyorsun ve merhamet duygun daha ön plana çıkıyor. O yüzden seviyorum işimi severek yapıyorum.” (K7)

Alışmak

Alışma hali erkek ve kadın katılımcılar için farklı bir durum oluşturmuştur. K5 bir erkek katılımcı olarak işi zor olsa da alıştığı için bunu normalleştirmiş ve bu normalleştirme aslında kendisi için olumsuz bir durum yaratmışken K12 bir kadın katılımcı olarak alışma halinin işini olumlu etkilediğini ifade etmiştir. Ancak yine de bu kod olumsuz bir durumu ifade etmektedir.

“Bizim için normal bir iş. Ama dışarıdaki insan için yani zor yani değişik. Yani soruyorlar mesela hani nasıl yapıyorsunuz bu işi ne ediyorsunuz diye ama işe alıştığınız zaman hani normal bir işe gidip geliyormuşsunuz gibi geliyor.” (K5)

“Yani bazen zorlayıcı olabiliyor ama yani alıştığımız için sıkıntı yaşamıyorum. İlk iş deneyimim benim burası hani ilk geldiğim zaman yapamayacağımı düşünmüştüm. Hani ilk işim belki beceremeyebilirim diye. Ama buradakilere alışmaya başladıkça işimi daha iyi yapmaya başladım kendimce.” (K12)

Zorundalık

Zorundalık hali erkek katılımcılarda saptanan bir durum olmuştur. Kadın katılımcılarda bu durum hiç olmamış olup cinsiyetler arası bakım emeği hakkında elde edilen çarpıcı bir bulgu olmuştur. K10'un da ifade ettiği gibi zorunda olma hali duygusal olarak sinirlenme durumlarını gizlemeye de neden olabilmektedir.

“Bir yandan hastaya vicdan duygusu bir yandan da bazen sinirlenme durumları olabiliyor. Bu duyguyu tabi ki de tutmak zorundasınız karşınızdaki hani engelli birey bilinçsiz yapabiliyor. Bu duyguyu saklayıp çalışmak zor olabiliyor.” (K10)

Gelecek Kaygısı

Gelecek kaygısı kodu erkek katılımcıların yine dini boyutta düşünme halini de çağrıştıran bir durum olarak bireylere hizmet vermelerinde etkili olan bir forma sahip olmuştur. K4 ve K16 katılımcılara bakıldığında bu durum hissedilmektedir.

“Acaba biz nasıl olacağız yani biz de böyle olursak bize kim bakacak bu şekilde düşünerek aslında bir acıma duygusu oluşuyor. Hani acıma dediğim bir vicdan oluşuyor. Yani bir gelecek endişesi oluşuyor insanda.” (K4)

“İster istemez bir burukluk oluyor içinde insanın bireylere baktığınız zaman hocam. Yani hocam onlara baktığımız zaman kendimizi de onlar yerine koymamız gerekiyor hocam. Yani bir gün onların yerinde biz de olabiliriz hocam.” (K16)

Olumlu ve olumsuz duyguların bir noktada birbirine karışmış olması durumları varlığını korusa da personellerin en çok içinde bulundukları duygu vicdan ve merhamet duygusudur. Bu duygu ile işlerini yürütmeye çalışan bakıcı personellerden özellikle kadınlar karşılık beklememektedir. Ancak erkek personellerde karşılığını alma durumları olarak engelli bireyden gelecek takdir, amirlerinin yaptıkları işleri beğenmesi isteği ya da ahiretini kurtarma isteği yatmaktadır. Bunlardan ilk ikisi olmayınca erkek personellerin daha çok memnuniyetsizlik yaşadığı, kadın personellerinse bu durumla alakadar bir şey bildirmediği saptanmıştır. Bu durumun kadınların bakım işlerini ataerkil ve kapitalist sistemde daha çok edindiği erkeklerin ise bu işleri geçimlik işler olarak gördüğü yani karşılığını beklediği şeklinde yorumlayabiliriz. Nitekim katılımcılara yaptıkları iş karşılığında ücretlerini az alsalar ya da hiç almasalar şeklinde bir soru yöneltildiğinde kadın katılımcıların çoğunlukla karşılık beklemediği ama erkek katılımcıların çoğunluk olarak karşılık beklediği görülmüştür. Kadın personellerden ise sosyo-ekonomik durumları kötü olanların karşılığını beklediği bu durumun yaşamlarını idame ettirmek için gerekli olduğu sonucunda oluştuğu görülmüştür. Bununla birlikte kadınların işlerini yaparken içinde bulundukları duygular ücret almama isteği ile benzeşmektedir. Erkek personeller açısından da karşılık bekleme hali benzeşmektedir. Ancak genel olarak kadın personellerin bakım işlerinde daha olumlu

duygular içinde oldukları ve bu durumun bakım işlerini onların göreviymiş gibi gören ataerkil sistemin bir oyunu olduğu aşıkardır.

K3 ve K6 erkek katılımcılar olup ifadelerine bakıldığında ya para olarak bir karşılık bekleme hali ya da maddi olarak bir karşılık isteme hali saptanmıştır. Kadın katılımcılara bakıldığında ise bu durumun olumlu duygulara evrildiği ve aslında bakım emeğinin de kadınların kodlarına yazıldığı (toplumsal cinsiyetin rolü ile) gözlemlenmektedir.

“Ya maddi durumum olsa yapmaya devam ederdim ama maddi durum olmadığı ve tek maaşla geçindiğimiz için yani öyle bir şey düşünemem. Yani boş zamanımda yaparım insanlar mecbur kaldığı an yardım eder yani. Ama şuanda tek maaş girdiği için eve hayır.” (K1)

“Valla devam ederdim. Yani her şey para demek değildir. Çünkü yaptığımız iş aynı zamanda Allah rızası için de yapıyoruz, sevap kazanıyoruz sonuçta. Tabi ki emeklerinin karşılığını almayı herkes ister. Siz de olsanız istersiniz. Ama bazı şeyler de para önemli olmaz özellikle de böyle bir sektörde.” (K3)

“Açık ve net olacaksam yani bizim maaş 15.000 den az olmaması lazım. Yani zor iş dışarıdan çevirseniz on tane adamı bir tanesi yapar yani. Ama günümüzün şartları maalesef maaşımızın düşük olmasına neden oluyor. Yani vaktinde okumadık hani ya bir fabrikada çalışacaksın ya da böyle bir yerde çalışacaksın yapacak bir şey yok. O sebeple yani düşük ücret zaten bizimki bir de hiç olmasa çalışmam.” (K5)

“Yaparım çünkü zaten şöyle söyleyeyim bir yıl hani annem ücretsiz oluyor artı olarak hayattan bütün her şeyi koparıp bu işi yapıyorsunuz. Ananem var aynı şekilde. Diğer evde baktığım hastalarda da çok afaki bir ücret almadım yani. Mesela bir evli çifte baktım onlarda da mesela asgari ücretin yarısını alıyordum. Ama seviyorum niyeysen bu işi sevdiğim için devam ederdim.” (K6)

Görüldüğü üzere bakım işlerine dair düşünceler ve duygular her iki cinsiyette benzer şeyler olsa da daha çok kadınların olumlu erkeklerinse olumsuz duygular beslediği ve zorunlu olarak yaptığı işler olarak tanımlanabilir. Bu durum toplumsal cinsiyetle kazanılan rollerin her iki cinsiyet için de iş yerindeki ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bakıcı Personellerin Özel Alanda Verdikleri Bakım Emeği

Araştırmanın bu bölümünde bakıcı personellerin ev içi alanda sürdürmüş oldukları ev içi işlerin yani aslında bakım emeklerinin kadın ve erkek personellerde nasıl değiştiği ve bu durumların kendilerini nasıl etkilediği karşılaştırılmalı olarak sunulacaktır. Bu kısım kendi içinde iki kategoriye ayrılmaktadır.

İki Yaşam Arasında Sürüklenmek: İki Yönlü Bakım Emeği

Bakım emeği salt bireylerin bakımını sürdürmek değil aslında onların yaşamlarını idame ettirebilmeleri için verilen emeğini de kapsamaktadır. Yani ev içinde yapılan işlerin de bir nevi hane içerisindeki bireylerin bakımını sürdürmek olduğu düşünülebilir. Hane içerisinde yapılan işlerin genel olarak sürdürücüleri kadınlardır. Ev içinde yer alan işler de kendi içinde cinsiyete göre konumlanabilir. Örneğin yemek yapmak, ütü yapmak gibi ev içinde gerçekleşen işleri genelde kadınlar market, tamirat gibi işleri erkekler yapmaktadır (Gök, 2022). Katılımcılardan elde edilen veriler neticesinde bu durumun belirgin olduğu açıktır. Hatta bazı kadın katılımcılar ya tek ebeveynli olmalarından ya da eşlerinin ilgisiz olmasından dolayı tüm işleri kendileri sırtlanmaktadır. Bu durumda kadın katılımcıların erkeklerden daha fazla iş yüklendiği, kadınların da kendi içerisinde özgül durumları olduğu için (evli olmak, çok çocuklu olmak, eşin ilgisiz olması, tek ebeveynli olmak) ev işleri altında yıkıldığı saptanmıştır. Erkeklerden ise evli olanlar genelde bu işleri eşlerinin ya da kızlarının yaptığı; bekar olanlar ise kendileri yapmakla beraber bu durumun onları yormadığını yorsa bile hayatın devamı için gerekli bir eylem olduğunu beyan etmiştir.

K1 ve K2 kadın katılımcılar olarak özgül durumlara sahiptir. K1 evli ve eşinin ilgisiz olması dolayısıyla evdeki tüm işleri sırtlanırken K2 tek ebeveynli bir kadın olarak tüm işi sırtlanmaktadır ve ikisi de bu durumdan memnun değildir. Aslında bakıldığında her iki durumda da kadın ev içinde emeği sömürülen bir cinsiyettir.

“Hani işte her işi yapıyorum. Yemekmiş, temizlikmiş, çocukların işte elbise ütülemesiymiş...Her şey bana bakıyor yani. Erkeğin işi ben bayanın işi ben eşim biraz sorumsuz olduğu için her şey bana bakıyor.” (K1)

“Çocukların banyosu, yemeği, temizlik.. O tür şeyler yani aslında eve dair her şey. Zaten hani evin annesi de babası da ben olduğum için. Yani aslında hem erkeğim hem de bayan. Çünkü benim eşim vefat etti. Ancak önceki durumda da gene aynı şekildeydi. Eşim pek ilgilenmezdi evle. Hiç değişmedi yani fazlası oldu artmadı.” (K2)

K5 ve K10 erkek atılımcılar olarak evdeki bakım işleri altında yıkılmamaktadır. K5 evli biri olarak sadece kendine özgü olan işleri yapmakta geri kalanı eşine devretmektedir. K10 ise bekar bir katılımcı olarak kardeşiyle ortak yapmakta ama işler altında o kadar da ezilmemektedir.

“Yani bizim ev müstakil bahçe olduğu için odundur, kömürdür bunları kış geldiği için yapıyorum. Tamirat işleridir. Bunları yaparım. Yani eşime de yardımcı olmaya çalışırım elimden geldiğince. Ama valla yani yemekten hiç anlamam. Ev içindeki işlerden genel olarak hiç anlamam eşim yapar genelde. Ha dediğim gibi ben yardım ederim ama genelde ondadır.” (K5)

“Ben evde kardeşimle yaşıyorum o da erkek genelde ama ev işlerini ben yapıyorum. Ha ev işleri dediysem de öyle her gün temizlik yapıyoruz gibi bir durum yok. Yani bekar hayatı sonuçta bize yettiği kadarıyla yapıyoruz. Ben iş yerinde daha çok yoruluyorum yani tabi eve gelince dinleniyorum.”(K10)

Bununla birlikte katılımcılara hem iş yerinde bakım emeği vermek hem de evde bakım emeği vermenin nasıl hissettirdiği sorulduğunda genellikle kadın katılımcıların bu durumdan daha çok etkilendikleri ve kendilerini yorgun, tükenmiş, sinirlenmiş hissettikleri; erkek katılımcıların ise eşlerine bazı noktalarda yardımcı oldukları ama bunun dışında bir iş yapmadıkları için salt işyerindeki duyguları eve taşıdıkları gözlemlenmiştir. Buna göre aslında kadın katılımcılar her iki yerde emek vermekten yorgunken erkek katılımcılar tek taraflı bir yorgunluk çekmekte ve iş yerinde de belki de bu sebeple daha olumsuz duygular içerisine girmektedir. Elbette ki kadın katılımcılar arasında da özgül durumlar mevcuttur. Buna göre ev işlerini tek başına üstlenen veya evli olan kadınlar daha fazla yorulurken tek başına yaşayan, bekar olan ya da evde birilerinin kendine destek oluşunu hisseden kadınlar daha az yorulmaktadır. Erkeklerde ise bu durum farksızdır.

K1 ve K7 kadın katılımcılar olarak farklı kadınlık hallerine aşınadır. Buna göre K1 evli bir kadın olarak hem evde hem de iş yerinde emek vermekten isyan etse de mecburen yaptığını söylemekte ve çok yorgun olduğunu ifade etmektedir. K7 ise evli olduğu zaman diliminde daha çok yorulabileceğini ama şuan bekar hayatında bunları yaşamadığını belirtmiştir. Bununla birlikte K5, K15 ve K16 erkek katılımcılar olarak farklı durumlarda olsalar da (evli, bekar vs) bu durum onları etkilememekte ve genellikle de iş yerinde tek taraflı bir yorgunluk yaşamaktadır.

“Bazen yoruluyorum, bazen isyan ediyorum yorgunum diye bazen de hani yapabileceğim bir şey olmadığı için mecburum diye. Yani mecburum yapmak zorundayım yapan kimse yoktur evde. Yani nasıl desem..Sorumluluğum çok büyük ama taşımaya da çalışıyorum yani. Çok yani arada isyan edip bağırıp çığırıyorum ama yapacak bir şey yok. Bazen evde isyan ediyorum yani niye yapan kimse yok diye ben çalışıyorum niye siz bana yardım etmiyorsunuz diye ben beş buçukta kalkıyorum siz hep yatıyorsunuz diye ama yani yapacağım bir şey de yok çünkü yapan kimse yok. Yani tüm iş bana bakıyor yorgunum ve hatta buraya gelince daha mutlu oluyorum.” (K1)

“Yani monoton bir hayat yani. Çıkarım hani arkadaşlarla buluşurum hani bazen de öyle ki hani vardiyalar değişken burada. Mesela çıktın akşam eve gittin zaten kendine vakit kalmıyor. Yani eve gel yemek ye, yat. Böyle geçiyor. Yani gündüzde olursam işte üçte çıkıp arkadaşlarla görüşüyoruz.” (K5)

“Eşim vefat etmeden önce o zaman ev işleri bana kalıyordu ve kayınvalidemlerle oturuyordum ben. Evde kayınvalidem, görüncem, kayınbiraderim, eşim, ben. Hepsinin işi bana aitti evet. Yani onlara da baktım o zamanlar çok büyük bir fedakarlık gerekiyordu. Eğer ki bu durum devam etseydi ve o evde yaşamaya devam etseydim tabi ki de iş ve ev arasında çok yorulurdum diye düşünüyorum. Ama şuan öyle bir durumum yok ve rahatım.” (K7)

“Hocam hanım yapar ben de arada yardımcı olurum. Hani işten geldikten sonra genellikle yatıyorum oturuyorum. Nadir arkadaşlarla kahveye gideriz. İşten sonra dinlenme ihtiyacı hissediyorum.” (K15)

“Eşim yapıyor ama eşimin yapmadıklarını ben yapıyorum. Yapamadıklarını normal olarak ben yapıyorum. Mesela hocam üst dolapları silmeler çekyat silmeler burada alışkın olduğumuz için de yapıyorum evde de. Hayat müsterektir hocam biliyorsunuz yani. Ama yani onun dışında yardım etmem yani niye edeyim.” (K16)

Ancak bir yandan da kadın ve erkek personellerde ortak olan bir nokta da bakım verdikleri bireylerin engel türüne göre değerlendirmeleridir. Buna göre personeller ruhsal engellilere bakım vermenin bedensel engellilere bakım vermekten daha zor olduğunu ifade etmiştir. Bu durum da aslında yorulmalarında bir etkidir.

“Yani ben diğer kurumda ruhsal engellilerle çalıştım. Orası inanı daha çok yoruyordu ama şuan bedensel de o kadar yorulmuyorum çünkü bireyler seni anlayabiliyor.” (K1)

“Diğer kuruma göre kıyaslarsam çok zor. Yani oradakiler zihinsel/ruhsal evde de bebek var 3 yaşında kafa yapısı aynı. O da anlattığını anlamıyor diğer kurumdaki bireyler de. Ama burada yani bedenselde tam tersi. Bura bedensel hastayla konuşabiliyorsun rahat. Buradakiler diyorsun derdini anlatıyorsun yapıyor ama diğer taraftakiler yapamıyor bunu. Anlamıyorlardı hani zor zor. İşte engelli anlamıyor evde çocuk anlamıyor. Zorlanıyordum. Kafam kaldırmıyordu benim.” (K9)

Görüldüğü üzere evde verilen bakım emeği kadın personeller tarafından sürdürülmekte ve bu durum K6’nın da ifade ettiği gibi “..Şey gibi yani hayatım devam eden bir süreç gibi.” sürecelen bir süreçtir.

Bakım Emeği Özel Alanda Sorumluluk Gerektirmez

Bakım emeği kamusal alandan özel alana geçtiğinde belirsizleşir yani süresi, yoğunluğu ve niteliği görünmez olur. Bu ev işinin daha yoğun olarak yapılmasına ve yorucu olmasına ya da ötelenerek yapılmamasına neden olmaktadır. Katılımcıların söylemlerinden elde edilen ortak bulgu ve özellikle tekrar eden tema kamusal alandaki işlerin genellikle bir programa dayalı yapılması ve sorumluluk gerektirmesiyle özel alandaki işlerin ötelenebilirliği, sorumluluk gerektirmemesi şeklindedir. Bu bulgu kadın ve erkek personeller arasında bir fark yaratmamakla birlikte erkek personeller açısından daha rahat yanıtlanmıştır. Evdeki bakım işlerinin de kadınlara ait olması sebebiyle erkek personellerin daha rahat yanıt verdiği düşünülmektedir.

“İş yerinde daha bir üstüne düşüyoruz, daha bir ilgimiz artıyor. Ama evde sanki o kadar yapamıyorum. Fırsat bulup çocuğumla, engelli çocuğumla ilgilenemiyorum. Ama burada mecbur her şeyini de yapmak zorundasın. Ama evde yeri gelse çocuğu o gün banyo yaptıramazsan diğer gün banyo yaptırıyorsun. Ama burada oldu mu o gün yaptırmak zorundasın. İşle evin arasında çok fark var.” (K2)

“Yani şimdi burada toplu olarak yapıyoruz ama evde mesela yük bir kişiye biniyor. Çamaşırdır, bulaşıktır yani bayanların işi de zor yani. Yani ben bir kere bir yardımcı olam dedim eşime yani yorgunluktan her şeyi birbirine karıştırmışım mesela yapamadım.” (K5)

“Burada daha büyük sorumlulukların var, daha dikkatli olman gerekiyor. Bireylerimize aman düşmesin ya da hasta mı ya da yemek neden yemiyor onların sorumlulukları daha fazla. Evde hani işini yapmasan da tamam bugün yapmasam yarın yaparım dersin. Ama buradakilerin işte alt değişimi olsun, üzerleri kirlemiş olsun çünkü sana muhtaçlar yatalak oldukları için yerlerinden kalkma gibi bir imkanları yok. Siz ne kadar bakabilirseniz ne kadar elinizden geliyorsa bakmak durumundasınız. Geciktirme ya da yapmama gibi bir lüksünüz yok evdeki gibi.” (K7)

“Evde bazı standart şeyleri bırakabiliyoruz ama burada onu bırakamayız hocam. Yani evde mesela eşimle bir şeyler yapmıyor olabiliriz ama burada onu bireyler içi mecburen yapıyorsunuz. Yani eşim ev içinde işleri yapabilir ama buradakiler onu yapamaz.” (K16)

Ev işlerinin ücretlendirilmesi konusunda katılımcıların ne düşündüğü hakkında bir soru yöneltildiğinde kadın personellerin bazıları bunun kendileri için güzel bir fırsat olabileceğini ve emeklerinin karşılığını almaları gerektiğini düşünürken aslında çoğu da bunun gereksiz olduğunu, eğer ki çalışmıyor olsalar belki o zaman olabileceğini söylemiştir. Ancak çarpıcı olan bir nokta da kadın personellerin bu durumun varlığından yani evdeki verdikleri bakım emeklerinin varlığından haberdar olmadıkları olsalar bile kendileri için gereksiz olduğunu düşünmeleridir. Bu durum evdeki işlerin ne kadar görünmez olduğunu ve katılımcıların eğitim seviyelerinin düşük olduğu ve farkındalıklarının az olduğu için böyle düşünebileceklerine bağlanabilir.

“Aslında var ya ücretlendirilmesi bir destek çıkılmasını isterdim yani bayanlara yani hem çalışıyor hem de içerde çalışıyor hiç kimse onu anlamıyor yani. Sadece diyorlar yani ama yapmak zorundasın, mecbursun. Ama bir destek çıkan olsa sevinir insan yani. Yani daha çok hani bir yerden destek gelince en ufak bir destek bile insanı mutlu eder. Ama en ufak bir destek bile olmayınca sadece isyan etmekle kalıyorsun. Kendi kendine isyan ediyorsun başka da bir şey yapamıyorsun yani.” (K1)

“Güzel olur. Yani biraz gülünç ve bence zor ama ücret olmasa da hediyeleştirme olsun. Hani bir gönül alma. Hani evdeki işi de severek ve mecburiyetten yapıyorsun, çocuklarımın eşimin iyiliği için olduğundan severek yapıyorum. Onun için ücret istemem ama arada hediye almak isterim onlardan.” (K4)

“Evdeki yapılan işlerin bir ücretinin olabileceğini sanmıyorum. Çünkü orada daha fazla hani sevgi var duygular katıyorsunuz ya. Duygunun bir karşılığı olduğunu sanmıyorum. Hani hiç düşünmedim o yüzden ücretlendirilmesini biraz da maddiyatçı biri olmamama bağlıyorum bunu. Yanlış anlamayın hani herkes maddiyatı düşünür ama ben hiç öyle düşünmedim. Ama eğer ben çalışmayacak düzeyde bir bayan olsam , çocuklarım olsa bir destek isterim” (K6)

Erkek personellerin düşünceleri ise daha vahimdir. Onlara göre ev işleri için ücret almak kadınlar için gereksizdir çünkü kadınlar bu işler için yaratılmıştır. Bununla birlikte ev işi için ücret olsun diyen erkek personellerin ise bu durumu ev ekonomisi için iyi olabileceği düşüncesiyle söyledikleri ve eve giren bu paranın kadına değil de aslında kendileri için bir fırsat olduğunu belirttikleri görülmüştür. Daha vahim olan ise “kaz gelen yerden tavuk esirgenmez” sloganıyla bir katılımcının kadınlar için verilen ücretin aslında değersiz olduğunu ifade etmesidir.

“Bence olması gerekmez. Çünkü bunlar rutin yapılan işler. Şimdi düşünsenize bir bayana ev işi yapıyor diye para bağlansın.. Böyle bir mantık bence olamaz. Yani sonuçta dünyanın var olma şekli budur. Yani siz evlisiniz örnek veriyorum şimdi size para vermiyorlar diye ev işi yapmayacak mısınız “ (K3)

“Yani devlet bazında düşünsen güzel olur yani ama öyle bir şey yapacaklarını pek zannetmiyorum hani. Hani olsa iyi olur neden olmasın. Kötü mü yani eve birkaç bir şey daha girer.” (K5)

“Yani olmaması daha iyidir. Hani bi anneme babama bakıyorsa ve ücret alıyorsa hiç iyi değildir hocam yani. Onlara bakması gerekir yani hocam.” (K15)

“Yani ev olarak ekonomimiz olarak hani güzel olur ama hak olarak yani ne bileyim...Öyle düşünürsek eşime benim bakmam lazım. Yani kaz gelen yerden tavuk esirgenmez muhabbeti vardır ya hocam. Hani o eve bakıyor benim de ona bakmam lazım o zaman ücrettense.” (K16)

Görüldüğü üzere evde verilen bakım emeği her ne kadar kamusal alanda verilen bakım emeği ile eşdeğer olsa da hem görünmez hem de karşılıksızdır. Karşılıklı olması durumunda kadınların bunu kendileri için gereksiz bulduğu, erkeklerinse bu durumu daha da değersizleştirerek kendi lehlerine yarar sağlamaya çalıştıkları görülmektedir. Kadınlar her ne kadar bu durumdan yorulmuş olsalar da özel alandaki bakım emeği onlar için bir iş değil yapılması gereken zaruri ihtiyaçtır.

Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet ve Bakım Emeğine Dair Düşünceleri

Bu bölümde katılımcıların kamusal alanda ve özel alanda cinsiyetlerinin bakım işlerini nasıl etkilediğine dair saptamalar verilmiştir. Bu kısım için ayrı ayrı kategoriler belirlenmemiş olup katılımcıların düşünceleri aktarılmıştır.

Özel Alanda Kadının Emeği: Kırılan Kol Yen İçinde Kalır

Kamuda cinsiyetlere içkin roller ve işler bulunmakla birlikte daha önceki bölümlerde bahsedildiği gibi iş tanımı belli olan bakıcı personellerin cinsiyet fark etmeksizin engelli bireyin bakımından sorumlu olduğu belirtilmiştir. Buna göre iş yerinde cinsiyete içkin roller değil iş tanımına içkin roller bulunmaktadır. Bununla beraber özel alandaki bakım işlerinin kendi içerisinde bile cinsiyetlere içkin rollere büründüğü bilinmektedir. Bu durumdan en çok etkilenen cinsiyet kadınlar olmaktadır. Bunun sebebi ise ev işlerinin varlıklarına içkin bir rol olduğu düşüncesidir (Beauvoir, 2020b, s.157).

Katılımcıların kadın ve erkek personel fark etmeksizin iş yerinde yaptıkları işler bakımından eşit oldukları ve bu duruma cinsiyetlerinin etki etmediği ortak bir noktadır. Bununla birlikte kadın katılımcılar evde verdikleri bakım emeklerinden dolayı etkilendiklerini düşünmekle birlikte erkek

personeller bu durumdan etkilenmemektedir. Çünkü cinsiyetlerinden dolayı aslında avantajlı konumda olanlar kendileridir. Ama bu kadınlar için tam tersidir. Bununla birlikte kadın personellerden özellikle evli olanlar, kendisine destek veren birini bulamayanlar ve tek ebeveynli olanlar daha çok dezavantajlı durumda olduklarını ifade ederken bekar, tek başına yaşayan ya da evde birinden destek alanlar bunun kendilerini etkilediğini düşünmemektedir. Erkekler için ise bu durum özellikle evli olanlarda daha avantajlı bir durum yaratmaktadır.

K2, K7 ve K8 kadın katılımcılar olarak özgül durumlar altında ezilmekle birlikte K3 ve K16 özgül durumları olsa da kadın katılımcıların tam tersi bir şekilde evli olmak onlar için ayrı bir avantaj olmaktadır.

“Yani buradaki herkes de yani işini severek yaptığına inanıyorum. Erkek de olsun bayan da olsun. Ama evde erkek yatar yani çalışmaz. Bence buradaki erkek personel de böyledir tüm erkekler gibi.” (K2)

“Yok yani beni etkilediğini düşünmüyorum. Yani burada bir erkek yapamıyorsa bayan yapmalı ve yapıyor da. Bence bayan yapabiliyorsa erkek de yapmalı. Evde de yani bekar olduğum ve kardeşim de olduğu için hani yaşamımızı devam ettirmek için yani buna zorundayız yapıyoruz.” (K3)

“İş yerinde etkilemiyor. Çünkü burada mesela bir erkek personelin yapabileceği işi yeri geldiğinde zaman biz kendimiz yapıyoruz. Ama evde daha önce öyle olsa da şimdi öyle değil. Çoğu iş bana bakıyor ve hem eve hem de işe yetişmekten dolayı eve gidince kendimi yorgun hissedebiliyorum ve bunu çocuklardan çıkarabiliyorum. Hani bana neden kimse yardımcı olmuyor diye sinirlenip bağırabiliyorum. Ama yani buradaki işlere de alıştığım için artık yani ne yapayım evdeki işleri de bir şekilde halledeceğim diyorum. Ama tabi ki de duygusal olarak etkilenebiliyorum.” (K8)

“Yok hocam yani. İş yerinde zaten yok evde de yok. Eşimiz baba evinden bize gelen bir emanet hocam. Sanki kolu kırılıp baba evinden geldi gibi hocam. Bide yani çocuklarımıza bakıyor hocam bizim daha çok saygı duymamız lazım hocam. Bayanlara emekleri olduğu için biraz daha saygı olması lazım hocam bence.” (K16)

Görüldüğü üzere son katılımcının da ifade ettiğine yakın bir söylem olarak kadın baba evinden çıktığında da kolu kırık ve kırık kol genelde yen içinde kalmaktadır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Yapılan bu araştırma neticesinde katılımcıların sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde yaşlarının genel olarak orta yetişkinlik döneminde olduğu, eğitim durumlarının düşük olduğu, çalışma durumları ve çalışma saatlerinin hepsi için aynı ve sabit olduğu ve yaşamlarını en çok geçirdikleri yerin il olduğu saptanmıştır. Bununla beraber katılımcıların hanede kimlerle yaşadıkları da göz önünde bulundurulmuş ve evli olan katılımcıların genellikle 2 çocuklarının olduğu ve çocuklarının yaş ortalamalarının 20’li yaşlara denk geldiği, eşlerininse genel olarak kendileriyle aynı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeyde olduğu görülmüştür. Bekar olan ya da boşanmış veya eşi vefat etmiş katılımcılardan kadınların genel olarak çocukları ya da anne babalarıyla yaşadığı erkeklerinse kardeşleriyle kendi hayatlarını sürdüğü bilgisi alınmıştır. Buna göre genel olarak katılımcıların profilleri düşük sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeydedir. Bu sonuç yapılan araştırmalar denk düşmektedir (Danış ve Genç,2011; Ateş, 2019; Koçak ve Gürsoy, 2018; Özkul ve Kalaycı,2018; Baran ve Tekindal, 2021)

Katılımcıların iş yerinde verdikleri bakım emekleri hakkında sorulan sorulardan elde edilen bulgular neticesinde kamusal alanda yaptıkları işlerin cinsiyetleriyle alakadar olmadığı ve herkesin aynı işleri yaptığı, bakım ilişkisi içerisindeyken olumlu (aile gibi görmek, dini duygular, empati kurmak, hayatı öğrenmek) ve olumsuz (alışmak, zorunda olmak, gelecek kaygısı) duygular içerisinde işlerini yürüttükleri ama bu duygulardan dini duygular ve empati kurmak duygularının olumsuz olarak da düşünüldüğü saptanmıştır. Yani katılımcılar aslında işlerini yaparken ikilemler arasında kalmaktadır. Bu durum literatürde geçen duygusal emek kavramıyla bağdaşmaktadır (Koçak ve Gürsoy, 2018; Yürür ve Ünlü, 2011; Özkaplan, 2009; Öz, 2007; Eroğlu, 2014; Karaman, 2017; Ünlü ve Yürür, 2011). Katılımcılara ücret verilme ya da ücret az olsa işlerine devam edip etmeyecekleri sorulduğunda daha çok kadın katılımcıların buna devam edebileceği ancak onların da kendi aralarında özgül durumlarının olduğu (sosyo-ekonomik durumlar) erkek katılımcıların ise yaptıkları iş karşılığında maddi ya da manevi karşılık beklediği saptanmıştır. Bu durumun nedeni kadınların bakım emeği konusunda toplumsal cinsiyet rolleriyle kendilerini bağdaştırmaları olarak yorumlanmıştır.

Katılımcıların özel alanda verdikleri bakım emekleri hakkında saptanan bulgulara göre ise genellikle kadın katılımcıların evdeki bakım işlerini yürüttüğü, kadın katılımcılardan özellikle evli olanlar, kendisine yardım eden birini bulanamayanlar, çok çocuklu olanlar ve tek ebeveynli olanların; bekar, tek başına yaşayan, evde birilerinin desteğini alanlara göre daha fazla iş yapmakta ve yorulmaktadır. Bununla birlikte erkek katılımcıların her iki özgül durumda da rahat oldukları, evde dinlendikleri ve iş yerinde daha çok tatminkâr olmadıkları saptanmıştır. Bu durum ise erkeklerin aslında ev içinde yapılan bakım işlerinden pek de muzdarip olmadıkları ve iş yerinde bunlarla karşılaşınca tükendikleri şeklinde yorumlanabilir. Evde verilen bakım emeği ile iş yerinde verilen bakım emeğini tüm katılımcılar ortak bir yanıt olarak iş yerindeki işlerin daha çok programlı ve sorumluluk gerektiren işler olarak tanımlamışken özel alandaki işleri ötelenabilir ve programsız olarak tanımlamıştır. Bu da bize ev içinde yapılan işlerin ne kadar görünmez ve belirsiz olduğunu kanıtlamaktadır. Nitekim alan yazında ve yapılan araştırmalarda bu açıktır (Acar-Savran ve Demiryontan (2020, s.11-13; Altuntaş ve Atasü Topçuoğlu, 2016 34-35; Federici, 2013;) Özateş Gelmez, 2014; Urhan, 2016, s.126; Delphy, 2020, s.97). Ev içindeki bakım işlerinin ücretlendirilmesi konusunda kadın katılımcıların bunu hiç düşünmedikleri, isteseler bile çalışan kadınlar için istedikleri; erkek katılımcıların ise hiçbir şekilde kabullenmediği ve olursa bu durumun kadınları aslında harekete geçireceği konusunda hemfikirdir ve ataerkil düşünce yapısından dolayı erkekler bu durumu ya kendilerine avantaj ya da dezavantaj olarak görmektedir.

Literatürde ev içi emek hakkında yapılan çalışmaların yapılan bu araştırmayı desteklediği görülmüştür (Karakaya, 2018; Aldemir, 2016; Gök, 2020; Öztürk vd., 2020; Dikmen ve Maden, 2012; Greenstein, 1996; Noonan vd., 2007; Del Boca vd., 2020; Farre vd., 2020; McLaren vd., 2020; Landivar vd., 2020; Herten Crabb & Wenham, 2021; IPSOS, 2020; akt. Aygüneş ve Ok, 2020; Eroğlu ve Gençay, 2020; Aygüneş ve Ok, 2020; Hızıroğlu- Aygün vd., 2020; TÜİK, 2015). Bununla birlikte bakıcı personeller ile yapılan araştırmalar (Danış ve Genç, 2011; Koçak ve Gürsoy, 2018; Özkul ve Kalaycı, 2018; Baran ve Tekindal, 2021) genel olarak onların iş tatmini ya da tükenmişliği hakkında olup düşünce ve duygularına yönelik yapılan araştırmalara rastlanmamıştır. Bu durum yapılan araştırmanın özgünlüğü ve literatüre katkısı yönünden önem arz etmektedir. Bu araştırma özellikle de toplumsal cinsiyet konusunda yapılacak olan araştırmalara ışık tutacaktır.

Bu araştırmanın sonucunda bakım emeğinin kamusal alanda cinsiyetsizleşip özel alanda cinsiyetlere özgü bir hal aldığı ve kadın bakıcı personellerin erkek bakıcı personellere göre daha çok tükendiği saptanmıştır. Bununla birlikte kadın personelleri cinsiyetlerine özgü atfedilen stereotiplerden dolayı verdikleri bakım emeğinin farkında olmadıkları ve alışkın oldukları bir durum olarak gördükleri için de aslında sömürüldükleri görülmektedir. Bu noktada ev içinde verilen bakım emeğinin de görünür kılınması ve bu araştırma gibi yapılacak diğer araştırmaların da bu konuya ışık tutması gerektiği anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Acar-Savran, G. ve Demiryontan, N. T. (2020). Kadının Görünmeyen Emeği. İstanbul: Yordam Kitap
- Aldemir, Ç. (2016). Kadının Görünmeyen Emeğinin Görünür Kılınması: Ev İçi Emeğinin Ücretlendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi SBE, Eskişehir
- Altuntaş, B. ve Atasü-Topçuoğlu, R. (2016). Engelli Bakımı: Sosyal Bakım ve Kadın Emeği. Ankara: Nika Yayınevi
- ASHB (2016). Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği. Erişim Tarihi: 05.12.2022 <https://kms.kaysis.gov.tr/Home/kurum/24301121>
- ASHB (2022). Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni Raporu. Erişim Tarihi: 05.12.2022 https://www.aile.gov.tr/media/120191/eyhgm_istatistik_bulteni_eylul2022.pdf
- Aygüneş, A. ve Ok O. C. (2020). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları İzleme Raporu. Erişim Tarihi 05.12.2022 https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/1218/pandemi_raporu.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Baran, Z., ve Tekindal, M. (2021). İzmir’de Yaşlılık Hallerinin İncelenmesi: Yaşlıların Farklı Kurum Deneyimlerine Yönelik Fenomonolojik Bir Araştırma. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21(51), 412-445.
- Beauvoir, S. (2020a). İkinci Cinsiyet Olgular ve Efsaneler (1. Cilt). Acar Savran. G. (Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları

- Beauvoir, S. (2020b). İkinci Cinsiyet Yaşanmış Deneyim (2. Cilt). Acar Savran. G. (Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları
- Bora, A. (2018). Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar. Çayır, K. ve Ayan M. (Derleyenler). (s.175-187). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Butler, J. (2020). Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi. B. Ertür (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları
- Chodorow, N.J. (2021). Duyguların Gücü Psikanalizde Cinsiyette ve Kültürde Kişisel Anlam. Dirlikyapan J.A. (Çev.). Metis Yayınları
- Danış, M. Z. ve Genç, Y. (2011). Kurumsal Bakım Elemanlarının Genel Özellikleri ve Yaşadıkları Sorunlar. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 1(2). 170-183
- Del Boca, D., Oggero, N., Profeta, P. & Rossi, M. (2020). Women's and Men's Work, Housework and Childcare, Before and During Covid-19. Review of Economics of The Household, 18(4), 1001-1017
- Delphy, C. (2020). Kadının Görünmeyen Emeği. G. Acar-Savran ve N.T. Demiryontan (Der.). Baş Düşman İçinde. (S.89-115). İstanbul: Yordam Kitap
- Dikmen, N. ve Maden, D. (2012). Kadın Akademisyenlerin Görünmeyen Emeği Üzerine Bir Araştırma: Ordu Üniversitesi Örneği. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 4(2), 235-250.
- Donovan, J. (2019). Feminist Teori. A. Bora, M. Ağduk Gevrek ve F. Sayılan (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları
- Eroğlu, Ş. G. (2014). Örgütlerde Duygusal Emek ve Tükenmişlik İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (19), 147-160.
- Eroğlu, D. ve Gençay, H. (2020). Salgında kadın olmak: Covid-19 salgınının ve kamusal alan kısıtlamalarının kadınlar üzerindeki etkilerinin haklar bağlamında değerlendirilmesi. İstanbul: Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği.
- Farré, L., Fawaz, Y., Gonzalez, L., Graves, J. (2020). How the COVID-19 Lockdown Affected Gender Inequality in Paid and Unpaid Work in Spain, IZA Discussion Papers, No. 13434, Bonn. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/223876/1/dp13434.pdf>
- Federici, S. (2013). Sıfır Noktasında Devrim: Ev İşi, Yeniden Üretim ve Feminist Mücadele. D. Meral, H. Mertol, Ö. Avcı (Çev.). İstanbul: Otonom Yayıncılık
- Gough, K. (2020). Kadın Antropolojisi. B. Abiral (Çev.). Ailenin Kökeni İçinde (s.53-82). İstanbul: Dipnot Yayınları
- Gök, Ş. (2022). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Görünmeyen Kadın Emeği. (Yüksek Lisans Tezi) Karabük LEE, Karabük
- Gök, Ş. ve Ersoy, A.F. (2021). Şiddet Türlerini Deneyimleyen Kadınlarla Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Bağlamında Nitel Bir Çalışma. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi. 56(1), 531-559
- Greenstein, T. N. (1996). Husbands' Participation in Domestic Labor: Interactive Effects of Wives' and Husbands' Gender Ideologies. Journal of Marriage And The Family, 585-595.
- Güneş, F. (2015). Toplumsal Yeniden Üretim ve Karşılığı Ödenmeyen Emek. TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 15 (57), 2-9 .
- Herten-Crabb, A., & Wenham, C. (2021). I Was Facilitating Everybody Else's Life and Mine Had Just Ground to a Halt: The Covid-19 Pandemic and Its Impact on Women in The Uk. Medrxiv
- Hızıroğlu-Aygün, A., Köksal, S. & Uysal, G. (2021). COVID-19 Pandemisinde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Ev İşlerini Kim Yaptı? Çocuklara Kim Baktı. İstanbul Politikalar Merkezi–Sabancı Üniversitesi–Stiftung Mercator Girişimi
- Karakaya, H. (2018). Görünmez Emek ve Ev Kadınları. Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2(1), 73-94.
- Karaman, N. (2017). Çalışma Yaşamında Duygusal Emek. İş ve Hayat, 3(5), 30-56
- Kına, F. B. (2020). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetin Temelleri Üzerine. Anasay, (12), 149-164.
- Koçak, O. ve Gürsoy, G. M. (2018). Duygusal Emek ve Tükenmişlik İlişkisi. Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 7(17), 161-181.
- Krysik J. L. ve Finn, J. (2016). Etkili Uygulama İçin Sosyal Hizmet Araştırması. E. Erbay (Ed.) 6. Bölüm İçinde (S.193-210). Ankara: Nika Yayınevi
- Landivar, L. C., Ruppner, L., Scarborough, W. J. & Collins, C. (2020). Early Signs Indicate That Covid-19 Is Exacerbating Gender Inequality in The Labor Force. Socius, 6, 2378023120947997 <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/2378023120947997>

- Maybek, S. D. ve Özateş Gelmez, Ö. S. (2020). Toplumsal Cinsiyet Aktivizmi: Kuramdan Uygulamaya. Özateş Gelmez, Ö. S. ve Taşdemir Afşar, S. (Ed.). Tarihsel Kökenleri ve Görünümleriyle Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği İçinde (S.52-55). Ankara: Gazi Kitabevi
- McLaren, H. J., Wong, K. R., Nguyen, K. N., & Mahamadachchi, K. N. D. (2020). Covid-19 and Women's Triple Burden: Vignettes From Sri Lanka, Malaysia, Vietnam and 158 Australia. *Social Sciences*, 9(5), 87.
- Mies, M., Benholdt-Thomsen, V. & Von Werlhof, C. (2018). Son Sömürge: Kadınlar. Y. Temurtürkan (Çev.). 4. Bölüm İçinde (s.101-151). İstanbul: İletişim Yayınları
- Millett, K. (2018). Cinsel Politika. S. Selvi (Çev.). İstanbul: Payel Yayınevi
- Noonan, M. C., Estes, S. B. & Glass, J. L. (2007). Do Workplace Flexibility Policies Influence Time Spent In Domestic Labor?. *Journal of Family Issues*, 28(2), 263-288.
- Öz, E. Ü. (2007). Duygusal Emek Davranışlarının Çalışanların İş Sonuçlarına Etkisi. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul
- Özateş Gelmez, Ö. (2014). Kadının Bakım Emeğinin Evde Bakım Uygulaması Üzerinden Değerlendirilmesi Bir Karma Yöntem Araştırması: Ankara Mamak Örneği. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi SBE, Ankara
- Özkaplan, N. (2009). Duygusal Emek ve Kadın İş/Erkek İş. *Çalışma ve Toplum*, 2(21), 15-23.
- Özkul, M. ve Kalaycı, İ. (2018). Enformel Bir İş ve İstihdam Alanı Olarak Yaşlı Bakıcılığı: Yaşlı Yakınları İle Bakıcı İlişkilerinde Yaşanan Sorunlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(20), 1-27.
- Öztürk, Y., Üstünel, D. ve Metin, B. (2020). Pandemi Sürecinde Kadınların Ev İçindeki Deneyimleri ve Evde Kalmanın Duyguları. *Feminist Tahayyül*, 1(2), 185-225.
- Saygılıgil Gündüz, F. (2011). Türkiye’de Neoliberal Politikalar ve Kadın Emeği: Serbest Bölgede Kadınların Grevi. (Doktora Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi SBE, İstanbul
- Sheafor, B. W. ve Horejsi, C. J. (2016). Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler. D. Baran Çiftçi (Ed.). Ankara: Nika Yayınevi
- Slocum, S. (2020). Kadın Antropolojisi. B. Abiral (Çev.). *Toplayıcı Kadın: Antropolojide Erkek Önyargısı*. (s.37-52). İstanbul: Dipnot Yayınları
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2015). Zaman Kullanım Araştırması.
- Urhan, B. (2016). Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları. F. Saygılıgil (Der.). 7. Bölüm İçinde (s.119-151). Ankara: Dipnot Yayınları
- Ünlü, O. ve Yürür, S. (2011). Duygusal Emek, Duygusal Tükenme ve Görev/Bağlamsal Performans İlişkisi: Yalova’da Hizmet Sektörü Çalışanları ile Bir Araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (37), 183-207.
- Wollstonecraft, M. (2020). Kadın Haklarının Gerekçelenmesi. D. Hakyemez (Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları
- Yürür, S.ve Ünlü, O. (2011). Duygusal Emek, Duygusal Tükenme ve İşten Ayrılma Niyeti İlişkisi. *İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 13(2), 83-103

Research Article

Engelli Bakım Evinde Çalışan Bakıcı Personellerin Bakım Emeklerinin Toplumsal Cinsiyet Bazından Değerlendirilmesi

The Evaluation Of Care Efforts Of Carer Staff Working In Caring Houses For The Disabled By Gender

Şevval GÖK Doktora Öğrencisi, Karabük Üniversitesi sevvalgok3223@outlook.com https://orcid.org/0000-0001-9181-7291	Ali Fuat ERSOY Prof.Dr. Karabük Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi alifuatersoy@karabuk.edu.tr https://orcid.org/0000-0001-7665-6741
---	---

Extensive Summary

Gender is the male and female roles created by various cultures and norms in the society of people who come to the world biologically in female and male bodies. People see these artificial gender roles created at every point of their lives. One of these areas is the notion of labor. Domestic labor, as a form of unrequited and invisible labor that does not produce commodity value, has a feature that affects women working in various fields in the private sphere. Women work at home, such as cleaning, dishes, ironing, etc., as well as care work in public areas such as child care, care for the disabled or elderly. The works performed in the care center for the disabled are also classified under care work. In this direction, male and female caregivers working in the care center also perform care work.

The aim of this study will be to evaluate the care work given by the caregivers in the public and private areas on the basis of gender. Especially when it is considered in the case of female caregivers, both providing care work in the workplace and providing care work at home under domestic labor cause them to be workers in both fields and to be exhausted. Another aim of the research is to investigate the care labor and differences of male caregivers and female caregivers in terms of care work. Qualitative research method was used in the research and phenomenological approach, which is one of the patterns of qualitative research, was used. In this study, interviews were conducted with 22 male and female caregivers at a time and place convenient for them. Participants were selected by purposive sampling method and the data of the research were collected with semi-structured interview form technique. Considering the socio-demographic characteristics of the participants, it was determined that their ages were generally in the middle adulthood period, their educational status was low, their working status and working hours were the same and constant for all, and the city where they spent most of their lives. Accordingly, the profiles of the participants are generally at low socio-economic and socio-cultural levels. When the care work given by the participants at the workplace is examined, it is seen that the work they do does not change according to their gender, and they have positive (seeing like a family, religious feelings, empathy, learning about life) and negative (getting used to, having to, worry about the future) feelings as a result of emotional labor from time to time. It was found that they were in between dilemmas. Among the participants, it was understood that the male participants worked with more negative emotions, and the female participants, although there were those who had negative emotions, this situation was less than the men. It was observed that among the participants, especially the male caregivers stated that they would leave the job if their salaries were low, and that some of the female participants would continue due to their socio-economic situation, and some would continue without these reasons. When we look at the care work of the participants in the private area, it is generally seen that female participants carry out their home care work, especially those who are married,

those who cannot find someone to help themselves, those with many children and those with a single parent; Single people do more work and get tired than those who live alone and get the support of someone at home. However, it was determined that male participants were comfortable in both specific situations, rested at home and were more unsatisfied at work. This situation can be interpreted as the fact that men do not suffer much from the care work done at home and they are exhausted when they encounter them at work. While all participants defined care work given at home and care work given at work as a common response, the work at the workplace was more scheduled and requiring responsibility, while the work in the private field was deferred and unscheduled. However, while female participants give care work at work, they continue to do care work when they go home, and this is not the case for male participants, especially those who are married.

Many studies in the literature support these situations. Considering the results of the research, it was found that female caregivers work more positively with the contribution of their emotional labor at work, but they continue to give care when they go home, and they are more tired than male participants; On the other hand, it has been observed that male caregiver personnel do less emotional labor than female participants, this situation causes them to work negatively and causes them to work more exhausted and unwillingly even if they do not do housework in the private area. In this respect, it is understood that the scourge called gender actually has a negative contribution to the work carried out in the public and private spheres, and that women are accustomed to their gender roles at the point of care work and cause them not to see their labor. Men, on the other hand, work more negatively in care centers as caregivers, and this affects both the workplace and themselves. It is important that the studies to be carried out in order to prevent the gendering of care labor should be in a notion that will ensure gender equality and that researches in this field are carried out. It is necessary to investigate the emotional labor of male and female caregivers in care centers and to find solutions for this situation.